

## انتظامي خلاصو

زبير مجاهد ميرپورخاص (پاڪستان) جو هڪ صحافي هو جنهن جي ڪهاڻين ڪرپشن ۽ انساني حقن جي پيڪڙي جي مسئلن کي اجاگر ڪيو. سندس ڪهاڻيون ۽ ڪالم، پاڪستان جي سڀ کان وڏي شهري مرڪز، ڪراچي بنياد هڪ اردو اخبار، روزاني جنگ ۾ شايع ڪيون ويون هيون. زبير کي 23 نومبر 2007 تي، هڪ ڊگهي ڪم واري ڏينهن کانپوءِ پنهنجي ساٿي جي موٽرسائيڪل جي پوئين سيٽ تي گهرواپسي ايندي مهل گولي هنئي وئي هئي.

زبير جي قتل جي تحقيق ميرپورخاص جي مقامي پوليس کاتي طرفان ڪئي وئي هئي، پر ملزم کي سڃاڻڻ ۾ ناڪام ٿي. قتل جي تحقيق لاءِ مخصوص يونٽ، ڪرائم ۽ انويسٽيگيشن شاخ پاران تحقيق جو ٻيو دور حيدرآباد ۾ ڪيو ويو، پر ان جو ڪو به نتيجو نه نڪتو. 13 سالن ۾ جيڪي قتل ٿيڻ کي گذري ويا آهن، ڪنهن کي قتل جي ڏوهه ۾ سزا نه ملي آهي ۽ قاتل جو تعداد اڃا تائين جاري آهي.

زبير جي قتل جي خاموشي ٽوڙڻ لاءِ، سچ جي هڪ محفوظ دنيا ان معاملي تي پنهنجي جاچ ڪرائي. اسان جي تحقيقي ٽيم سرڪاري پوليس فائلن جي جاچ ڪئي ۽ ويهن شاهدن جو انٽرويو ڪيو جنهن جو مقصد زبير جي انصاف لاءِ نوان ثبوت ظاهر ڪرڻ آهي. جاچ ۾ زبير جي قتل کان اڳ جون چيپيون، ۽ هن جي لکڻين جي جواب ۾ جيڪي ڏهين ملين هيون انهن جو تجزيو پڻ شامل هيو. هي رپورٽ اسانجي جاچ جا نتيجا پيش ڪري ٿي.

جاچ ثابت ڪيو آهي ته 2007 ۾ زبير ميرپورخاص ٿيندڙ پوليس غلط ڪمن جي وڏي پئماني تي رپورٽ ڪئي هئي. هن پوليس جي بدانتظامي جا ڪيترائي ڪيس ظاهر ڪيا، جن ۾ مڃتا تشدد جا ڪيس شامل آهن. زبير جي رپورٽ جي نتيجي ۾، ڪجهه اهڙن واقعن کي پاڪستان جي سپريم ڪورٽ آڏو آندو ويو، جنهن جي ڪري ڪيترائي پوليس آفيسر پنهنجي پوسٽن تان برطرف ٿي ويا. زبير کي پنهنجي رپورٽنگ جي ڪري ميرپور خاص پوليس ۾ موجود فردن طرفان پريشان ڪندڙ ڏهين ملن شروع ٿيون، جڏهن هي واقعا منظر عام تي آيا. هنڪي اڃا تائين قتل ٿيڻ کان ڪجهه ڏينهن پھريان ڏهين ملن هيون.

زبير جي ميرپورخاص جي پوليس جي رپورٽ ۽ ان جي رپورٽنگ پوليس جي ڊپارٽمينٽ تي اثر انداز ٿيڻ جي پس منظر ۾، اهو ممڪن نه هو ته اهو ڪمرو هن جي قتل جي غير جانبدار تحقيقات ڪري. اصل ۾، ميرپورخاص جي پوليس جي اندر شايد ماڻهن کي قتل جو مقصد هو ۽ انهن کي ممڪن سمجهيو وڃي ها.

اسان جو سرڪاري جائزي جي فائلن جي دستاويز ميرپورخاص پوليس ۽ حيدرآباد ۾ جرم ۽ تحقيقي شاخ پاران ڪيل جاچ ۾ اهم غلطيون ۽ غيرت جي دستاويزن آهي. انهن غلطيون ۾ جسماني ثبوت کان بي پرواهه هيٺلنگ شامل آهن – گولي ۽ گولي جي کوڪي سميت – ۽ فورينسڪ تجزيي جي ظاهري گهٽتائي جيڪا تحقيق کي گهڻو اڳتي وڌائي سگهي ٿي. پوليس فائلن ۾ رڪارڊ ٿيل شاهدن جا بيان ممڪن طور تي ناقابل اعتبار ڏسڻ ۾ آيا جڏهن انهن طرفان تضاد ظاهر ڪيو ويو ساڳئي شاهدن کي اسان جي تحقيق ڪندڙن جي پنهنجي ٽيم سان انٽرويو دوران مجموعي طور تي، پوليس فائلون قتل جي جاچ جي لاءِ مربوط حڪمت عملي جي غير موجودگي کي ظاهر ڪن ٿيون.

باضابطه قتل جي تحقيق ۾ انهن سنگين غلطيون جي روشني ۾، رپورٽ ختم ڪئي وئي ته زبيري لاءِ انصاف حاصل ڪرڻ لاءِ قتل جي ٻيهر تحقيق ضروري آهي. اسان جي پنهنجي تحقيق ذريعي گڏ ڪيل معلومات جي بنياد تي، رپورٽ وڌيڪ تحقيق جي به امڪاني رستن جي نشاندهي ڪري ٿي.

پهرين ڳالهه ته ميرپورخاص جي پوليس جي ممڪن شموليت کي ڳولڻو پوندو. زبير کي سندس قتل تائين وڃڻ واري عرصي ۾ مٿي ڏنل خطرا ان ڳالهه جو ثبوت آهن ته پوليس يونٽ جي اندر ماڻهن کي هن جي قتل ڪرڻ جو مقصد هو.

بني نمبر تي، پاڪستان جي هڪ سياسي جماعت، متحده قومي موومينٽ (MQM) جي ممڪن طور تي پاسداري جي پڻ جاچ ڪرڻ ضروري آهي. ايم ڪيو ايم (MQM) جي هٿياربند ونگ مينا طور تي ڪجهه سياسي تشدد جي ذميوار هئي جيڪا 2007 ۾ سنڌ ۾ ٿي هئي. اسان جي تحقيق جا اشارا مليا ته ايم ڪيو ايم (MQM) پنهنجي باري ۾ وڌيڪ سازگار رپورٽنگ ڪرڻ لاءِ زبير تي دٻاءُ وجهڻ جي ڪوشش ڪئي. اها رپورٽ انهن تمڪين کي به دستاويز ڪري ٿي، جيڪي زبير 1990 جي ڏهاڪي ۾ ايم ڪيو ايم جي ميمبرن کان مليون.

رپورٽ هيٺين ٽوس سفارشن سان بند ٿئي ٿي.

1) قتل جي مڪمل جاچ ٻيهر هڪ موثر ۽ غير جانبدار جاچ ٽيم طرفان ڪرڻ گهرجي. اها ٻيهر تحقيق سنڌ هاءِ ڪورٽ جي سفارشن هيٺ ٿيڻ گهرجي. پاڪستان جي آئين جي باب 1 جي آرٽيڪل 199 زبير مجاهد جي خاندان کي ان جو قانوني حق فراهم ڪري ٿو جڏهن انهن جا بنيادي حق مجروح ڪيا وڃن. سرڪاري جاچ ۾ معلوم ٿيل غلطي ۽ تعصب جي روشني ۾ ، سنڌ جي هاءِ ڪورٽ کي اهو جائزو وٺڻ جو اختيار آهي ته ڇا آئين جي آرٽيڪل a10 - منصفائي ٽرائل جو حق - خلاف ورزي ڪئي وئي آهي. ان بعد سنڌ هاءِ ڪورٽ، ڪيس جي ٻيهر جاچ لاءِ هدايتون ڏئي سگهي ٿي.

مستقبل جي تحقيقات جي غير جانبداري، اثرائتي ۽ حفاظت کي محفوظ رکڻ لاءِ، نئين سر جاچ هڪ آزاد ميڪانيزم جي نگراني ڪرڻ گهرجي ۽ شاهدن جي مناسب حفاظت جي ضمانت هجڻ گهرجي.

ٻيهر تحقيق ميرپورخاص جي پوليس ۽ قتل ۾ ايم ڪيو ايم جي ممڪن ملوث جي جاچ ڪرڻ لازمي طور تي، انهي رپورٽ ۾ تفصيل سان شامل آهي.

2) ماضي جي تحقيق جي ڪوششن جي معلومات زبير مجاهد جي خاندان کي ظاهر ڪرڻ لازمي آهي. حيدرآباد ۾ ڪرائم اينڊ انويسٽيگيشن برانچ زبير مجاهد جي خاندان کي معلومات ڏيڻ گهرجي ته هو زبير جي قتل جي ڏوهارين کي ڳولڻ لاءِ جيڪا ڪوشش ڪئي آهي. وڌيڪ، ميرپورخاص جي مئجسٽريٽ ڪورٽ کي ڏنل هدايتن جي خاندان کي اطلاع ڏيڻ لازمي آهي ڪيس جي حوالي سان حيدرآباد جي ڪرائم ۽ انويسٽيگيشن برانچ ڏانهن، ڇا اهو گهريائين کان درخواست ڪرڻ گهرجي. سنڌ ۾، عدالتي خاصيت جو مطالبو ڪري ٿو ته جڊيشل مئجسٽريٽ - جنهن جو نگران دائرو آهي - رڪارڊ سنڀاليندو - ۽ پوليس اختيارين کان رپورٽون ڪال ڪندو رهندو آهي جيڪي ڪيس جي تحقيقات ڪنديون آهن.

3) صحافين جي قتل جي جاچ کي ڪوششون تيز ڪرڻ گهرجن ۽ انصاف جو پاسو وٺڻ گهرجي. رپورٽرز وڊ آئوٽ بارڊرز ۽ صحافين کي تحفظ ڏيڻ واري ڪميٽي جي انگن اکرن موجب ، پاڪستان گذريل ڏهاڪي ۾ صحافين جي قتل جي لڳ ڀڳ عدم استحڪام ڏسي چڪو آهي. صحافين جي قتل لاءِ انصاف حاصل ڪرڻ جي لاءِ وڌندڙ ڪوششن جي ضرورت آهي ، مثال طور هڪ خاص يونٽ قائم ڪندي جيڪا صحافين جي غير حل ٿيل قتل جي جاچ ۽ ڪيس جو حڪم ڏئي.

4) زبير مجاهد ۽ پاڪستان جي تعصب جي خلاف جنگ جي لاءِ انصاف حاصل ڪرڻ جي لاءِ عالمي برادري طرفان مدد فراهم ڪرڻ گهرجي. عالمي برادري کي زبير مجاهد جي قتل جي ٻيهر جاچ تي اڳڀرائي جي نگراني ڪرڻ گهرجي. جيڪڏهن پاڪستاني اختيارين کان درخواست ڪئي وئي ته ، قتل جي حل لاءِ مدد لاءِ وسيلو ۽ ماهر موجود هجڻ ضروري آهن. بين الاقوامي برادري کي لازمي طور تي پاڪستان جي استحڪام جي چڪر کي ٽوڙڻ جي ڪوششن ۾ اضافو وڌائڻ گهرجي.

RSF جي تازي ورلڊ پريس فريڊم انڊيڪس تي پاڪستان 145 نمبر تي آهي (<https://rsf.org/en/pakistan>) ۽ مستقل طور تي CPJ جي گلوبل امپوننيٽي انڊيڪس جي مٿئين 10 نمبرن تي آهي ([https://cpj.org/reports/2020/10/global-impunity-index-journalist-\)/murders](https://cpj.org/reports/2020/10/global-impunity-index-journalist-)/murders))